

МИЛОВАН КОМНЕНИЋ*

Адвокат

Београд

МИЛОШ В. МАРКОВИЋ**

Правни факултет за привреду и правосуђе

Нови Сад

УДК 343.9

Прегледни рад

Примљен: 10.02.2017

Одобен: 28.02.2017

Страна: 485-496

СТИЦАЈ ОБЛИКА КРИВИЧНОГ ДЕЛА ФАЛСИФИКОВАЊА ИСПРАВЕ И ЊЕГОВ ОДНОС СА СРОДНИМ КРИВИЧНИМ ДЕЛИМА

Сажетак: Објект заштите код кривичних дела фалсификовања исправа јесте правни саобраћај. Под правним саобраћајем треба схватити промет исправама којима се доказује постојање или непостојање појединих односа међу људима, односно постојање права и обавеза насталих из тих односа, или којима се констатују и утврђују поједине личне, статусне и друге чињенице у тим односима. Исправе служе као извор сазнања и доказа, па стога морају бити истините, како би се правни саобраћај одвијао без сумњи и подозрења. Истинитост исправа чини основ поверења у правном саобраћају. Због тога угрожавање тог поверења – прављењем лажних или преиначених правих исправа, прибављањем таквих исправа у намери да се употребе као праве, или употребом лажне или преиначене праве исправе – представља кривично дело фалсификовања исправа, код основних, квалификованих и посебних облика овог кривичног дела, када је у питању материјални фалсификат.

Правни саобраћај је објект заштите и код интелектуалног фалсификата због тога што су службене исправе, књиге или списи докази и извори сазнања о постојању или непостојању многих стања, права и обавеза великог броја субјеката, које су од посебног значаја за правне и друштвене односе у сталном промету. Поверење у њихову истинитост и исправност је услов сигурности у одвијању овог промета.

Кључне речи: правни саобраћај, фалсификовање, исправе, сродна кривична дела, однос

Увод

Кривични законик Републике Србије у чл. 355 предвиђа кажњавање за два кривична дела: основни облик кривичног дела фалсификовања исправе: ко направи лажну или преиначи праву исправу у намери да се таква исправа употреби као права или ко лажну или неистиниту исправу употреби као праву или

* masha.komnenic@ mail.com

** markovic@pravni-fakultet.info

је набави ради употребе казниће се затвором до три године, (став 1) и тежи (квалификовани) облик кривичног дела фалсификовања исправе: ако је дело из става 1 овог члана учињено у погледу јавне исправе, тестаментa, менице, чека, јавне или службене књиге или друге књиге која се мора водити по закону, учинилац ће се казнити затвором од три месеца до пет година. (став 2) и (став 3) у коме је предвиђено да ће се за покушај дела из става 1 овог члана казнити.

Стицај између облика кривичног дела фалсификовања исправе

О проблему постојања и карактеру стицаја између појавних облика кривичног дела фалсификовања исправе расправљало се у нашој предратној и послератној кривичноправној теорији, а у судској пракси заузимају различита становишта.

У предратној кривичноправној теорији, у времену између два светска рата, заступало се мишљење да ако исто лице прави и употребљава лажну, односно преиначену исправу, постојала би два кривична дела у односу супсидијаритета, пошто се она настављају једно на друго, тако што прво служи другом, а друго служи за допуну првог, на чије је остварење по самом свом појму управљено.¹ Због тога се радња фалсификовања јављала као супсидијарна употреби, као тежем делу.

У кривичноправној теорији, у време важења Кривичног законика из 1951. године, постојало је мишљење да је употреба лажне исправе последица прављења исте.² Сматрало се да је прављење лажне исправе или преиначење праве исправе претходни стадијум, који је посебно инкриминисан због опасности угрожавања правног саобраћаја, с тим што, ако дође до употребе, онда претходни губи своју самосталност због стадијума употребе, па је, према томе, немогућ стицај између ова два појавна облика фалсификовања.³

Предратна судска пракса по овом питању није била јединствена. На једној страни, постојала су становишта да је могућ стицај између дела у облику прављења лажне или преиначења праве исправе и дела употребе.⁴ На другој страни, сматрало се да је прављење, односно преиначење праве исправе код постојања намере употребе самом употребом изгубило своју самосталност, улазећи у састав бића дела употреб.⁵

У послератној судској пракси доминантно је становиште да не постоји стицај између два дела у облику прављења лажне или преиначене праве исправе и кривичног дела у облику употребе такве исправе од стране истог лица, мада са различитим основима непостојања стицаја. У неким судским одлукама заузимају становишта да не постоји стицај између ових појавних облика

¹ Живановић, Тома (1936): *Основи кривичног права Краљевине Југославије*, Посебни део, књ. 2, св. 2, Београд, стр. 51.

² Таховић, Јанко (1957): *Коментар Кривичног законика*, Београд, стр. 586.

³ Златарић, Богдан (1958): *Кривични законик у практичној примени*, св. 1, Загреб, стр. 182.

⁴ *Пресуда Касационог суда*, Кре-267/36м од 19.05.1936.г.

⁵ *Пресуда Касационог суда*, Кре-1264/37, од 07.10.1937.г.

дела фалсификовања исправа по принципу консумпције, а у другим по принципу супсидијаритета.⁶

Међутим, наша садашња кривичноправна теоријска схватања јединствена су у том погледу: „Није могућ стицај између прављења лажне исправе или преиначења праве исправе и употребе такве исправе од стране истог лица. У таквом случају постоји само кривично дело употребе лажне или преиначене исправе док се прво дело појављује као припремна фаза у извршењу другог“.⁷

Прављење лажне исправе или преиначење праве у намери да се употреби као права и употреба такве исправе две су инкриминације које задржавају своју самосталност само када су учињене од различитих лица. Међутим, уколико ово дело учини исто лице, постоји привидни идеални стицај по принципу супсидијаритета и учинилац одговара само за употребу фалсификоване исправе, као примарно дело. Према томе, није од значаја у ком својству је лице које употребљава исправу учествовало у њеном прављењу (извршилац, подстрекач, помагач). Међутим, кад ова два дела врше различита лица, а не ради се о саучесништву, онда постоје два кривична дела и једно од њих одговара за фалсификовање исправе, а друго за њену употребу.

Спорно је да ли постоји стицај кривичних дела када је јавна исправа употребљена више пута од једног истог лица. У том погледу, у теорији и пракси, прави се разликовање између тога да ли се иста исправа употребљава више пута ради остварења истог циља или је коришћена у различите сврхе. У првом случају, који би, на пример, постојао кад је лажна диплома о завршеном факултету употребљена на више конкурса ради заснивања радног односа, не би постојао стицај кривичних дела, док би се радило о реалном стицају кад би учинилац у више махова употребио фалсификовану исправу ради остварења различитих циљева (на пример: лажно сведочанство о завршеној школи прво је употребљено за упис на факултет, а затим ради заснивања радног односа). По нашем мишљењу, сваком употребом фалсификоване исправе остварено је ово кривично дело, па колико има употреба толико је дела и учињено. Међутим, код овог дела посебно је оправдана примена продуженог кривичног дела, нарочито у оним случајевима кад је предмет фалсификовања таква исправа која се често употребљава, као што је, рецимо, здравствена књижица, радна књижица и слично.

Истовременом употребом више фалсификованих исправа од стране истог лица остварује се више кривичних дела. Судска пракса узима да у таквом случају постоји стицај кривичних дела (онолико дела колико је преиначених или лажних исправа употребљено), без обзира на то да ли је њихова употреба управљена за постизање истог или различитих циљева. Сматрамо да ово правило не би требало применити у оним случајевима када се две или више употребљених исправа односе на доказивање исте правно релевантне чињенице (кад, на пример, учинилац конкурса за радно место лекара специјалисте под-

⁶ Пресуда Врховног суда Србије, Кж. 1792/53, Јовашевић, Драган (1995): *Кривично дело фалсификовања исправа*, Докторска дисертација, Београд, стр. 261

⁷ Лазаревић, Љубиша (2006): *Коментар Кривичног законика Републике Србије*, Београд, стр. 879.

носи и лажну диплому о завршеном медицинском факултету и лажно уверење о специјализацији). У таквом случају фалсификоване исправе могу штетно да се одразе само у односу на заснивање једног правног односа, а предузета је једна радња у кривичноправном смислу.⁸

Кад исто лице наведе надлежни орган да овери нешто неистинито у исправи, записнику или књизи, па то онда и употреби, остварена су обележја ова ова кривична дела, али ће, по принципу супсидијаритета, одговарати за употребу неистините исправе.

Кад се иста исправа од истог лица употребљава више пута, односно кад се одједном употреби више неистинитих исправа, ситуација је аналогна оној која настаје приликом употребе лажне или преиначене исправе, тако да су иста решења као и код тог кривичног дела. Код овог дела могућа је примена правила о продуженом кривичном делу.⁹

На овом месту треба рећи и то да је кривично дело навођења на оверавање неистинитог садржаја слично једном посебном облику кривичног дела фалсификовања исправе из чл. 356 ст. 2 Кривичног законика РС, а то је дело навођења обманом на потписивање исправе. Разлика између ова два кривична дела састоји се у самој природи исправе (објекту радње извршења), чија се неистинита садржина оверава. Ако је у питању јавна исправа, записник или књига, или ако потписивање њихове неистините садржине значи оверавање штогод неистинитог што има да служи као доказ какве правне чињенице у правном саобраћају, тада постоји кривично дело навођења на оверавање неистинитог садржаја из чл. 358 Кривичног законика РС. У свим осталим случајевима ради се о посебном облику кривичног дела фалсификовања исправе из чл. 356 ст. 2 Кривичног законика РС.¹⁰

Однос кривичних дела фалсификовања исправа и сродних кривичних дела

Поред кривичног дела фалсификовања исправа из чл.355 нашег Кривичног законика он познаје и нека друга кривична дела у групи кривичних дела против правног саобраћаја, која су сродна са кривичним делима фалсификовања исправа. То су у првом реду посебни случајеви фалсификовања исправе (предвиђени у чл. 356 Кривичног законика Републике Србије), навођење на оверавање неистинитог садржаја (предвиђено у чл. 358 Кривичног законика Републике Србије) и кривично дело фалсификовања службене исправе (предвиђено у чл. 357 Кривичног законика Републике Србије). У наредним излагањима ћемо нешто више рећи о овим сродним кривичним делима и њиховом односу према кривичном делу фалсификовања исправе из чл. 355 Кривичног законика Републике Србије.

⁸ Лазаревић, Љубиша, *op. cit.*, стр. 880.

⁹ Нешић, Љубисав (1989): *"Осврт на кривична дела фалсификовања исправа и њихов однос према другим кривичним делима"*, Часопис „Безбедност“, Београд, 4/1989, стр. 258.

¹⁰ Лазаревић Љубиша, *op. cit.*, стр. 879.

Посебни облици кривичног дела фалсификовања исправе

Смисао одредби Кривичног законика о посебним случајевима фалсификовања исправе није заправо у одређивању посебних кривичних дела, већ управо у конкретизовању неких посебних, специфичних облика за које се изричитом законском одредбом прописује да се имају сматрати за дела фалсификовања исправе, иако то на први поглед не изгледа тако. Овде се ипак може поставити питање да ли је баш било неопходно посебно у закону предвидети ове посебне случајеве фалсификовања исправе или су се такви деликти могли подвести под појам и обележја кривичног дела из чл. 355 Кривичног законика Републике Србије.

По једном схватању, овде се ради о неком самосталном и посебном кривичном делу. Оно као такво постоји и егзистира као самостално и посебно у првом реду због обмане и довођења у заблуду другог лица о садржини какве исправе коју оно као давалац потписује, сматрајући да потписује другу исправу или исправу са другим садржајем, као и у случајевима лажног представљања у погледу положаја, чина или звања.

Друго мишљење, које је, пак, доминантно у кривичноправној теорији и судској пракси, сматра да се код посебних случајева фалсификовања исправе заправо ради само о фалсификовању исправе, а не о неком другом самосталном посебном кривичном делу. Али, због специфичности у појављивању и неким другим особинама, закон је све ове случајеве сакупио на једном месту и изричито нагласио да се у овим случајевима ради о фалсификовању исправе. На овом месту посебно ће се споменути и то да су интелектуални фалсификати исправе у ствари они фалсификати исправе у којима је издавалац исправе истинито, дакле, тачно означен, али садржина исправе није истинита, односно не одговара вољи оног лица које је ставило свој потпис на ту исправу.¹¹

Криминално-политички разлози определили су законодавца да посебне случајеве фалсификовања исправе систематизује у Кривични законик као посебно кривично дело. То је у првом реду учињено због могуће ситуације да поједини појавни облици предвиђени у овом кривичном делу не би могли бити подведени под законски опис кривичног дела из чл. 355, па стога не би били ни кривично гоњени (криминално-политички разлози), као и због великог степена друштвене опасности ових појединих активности и важности заштите исправа и правног саобраћаја уопште.

Поступањем на један од начина предвиђених у чл. 356 Кривичног законика Републике Србије извршилац дела остварује елементе бића кривичног дела фалсификовања исправе из чл. 355 Кривичног законика Републике Србије. Значи, ови посебни случајеви могу се појавити како у односу на јавну исправу, тако и у односу на приватну исправу, али сваки од ових случајева има низ својих специфичности, на шта ћемо указати у наставку излагања.

¹¹Лазаревић, Љубиша, *op. cit.*, стр. 881.

Дакле, разликујемо следеће посебне (облике) случајеве кривичног дела фалсификовања исправе:

1. злоупотреба бланкета;
2. навођење на потписивање исправе обманом;
3. издавање исправе без овлашћења;
4. издавање исправе обманом о свом положају, чину или звању;
5. фалсификовање исправе неовлашћеном употребом правог печата или знака.

Злоупотреба бланкета

Ово кривично дело чини онај ко какву хартију, бланкет или други предмет на коме је неко лице ставило свој потпис неовлашћено попуни изјавом која има вредност за правне односе.¹²

Кривично дело злоупотребе бланкета могуће је извршити како у погледу приватне исправе, тако и у погледу јавне исправе и са њом изједначених исправа у погледу кривичноправне заштите.

Као што је већ речено, у оставарењу услова да се попуњавање бланкета врши неовлашћено могуће су у пракси три ситуације:

У првом случају потписник не зна за постојање извршиоца кривичног дела па чак није ни битно да ли је на законит или незаконит начин извршилац дошао до потписаног бланкета или другог предмета у смислу овог кривичног дела.

У другом случају потписник може знати да извршилац кривичног дела поседује бланкет са његовим потписом, па чак може и да зна каквом је изјавом тај бланкет попуњен, али он на то не пристаје нити то хоће нити жели. Није довољно да потписник ћутке пређе преко овог сазнања.

У трећем случају претпоставља се постојање одређеног споразума између лица које је ставило потпис на неки предмет и учиниоца овог кривичног дела, али овај други је прекорачио границе тог споразума. Прекорачење претходног споразума може се одвијати у два правца. Први случај јесте ако је бланкет испуњен неповољније за потписнике споразума у односу на постигнути споразум. Пример за овај случај може бити следећи: код споразума о садржини потписане облигације извршилац дела може да испуни исту на већи износ новца него што је било договорено.

Повољније испуњење бланкета у односу на претходни споразум или договор јесте друга могућност. Овакав случај постоји када је у потписану облигацију стављен мањи износ новца. Интересантно је да и у овом случају постоји наведено кривично дело, али по правилу нема виности.¹³

Дело је свршено када је хартија, бланкет или неки други предмет неовлашћено попуњен изјавом која има вредност за правне односе. За постојање

¹² Живановић, Тома, *op. cit.*, стр. 23-25.

¹³ Чејовић, Боро (2008): *Кривично право у судској пракси, Посебни део*, Крагујевац, стр. 925 и Пресуда Другог општинског суда у Београду К-1328/89 од 07.05.1990.

дела није битно зашто је исправа на овакав начин направљена ни какав је био циљ стављања потписа; није неопходно да је исправа употребљена.

Навођење обманом на потписивање исправе

Овај облик кривичног дела постоји када се друго лице обмане о садржају какве исправе и тако наведе да стави свој потпис на такву исправу, држећи да се потписује под какву другу исправу или под какав други садржај.

Код овог облика кривичног дела, слично као код претходног, не постоји подударност између садржине исправе и воље лица које је назначено као њен издавалац. Разлика је у начину на који се то постиже: злоупотребом туђег потписа или обманом другог лица да стави потпис на непознату исправу или на исправу са другачијим садржајем него што му је претходно приказан. До тога може доћи нарочито у два случаја. Први је када једно лице, на молбу другог, саставља неку исправу (признаницу, уговор или другу исправу), али у њу не унесе онај садржај који молилац жели, већ другачији, па молилац то потпише верујући да садржина исправе одговара његовој вољи. На пример, када окривљени наведе оштећеног да потпише исправу која је означена као писмени тестамент, представљајући му да се ради о пуномоћју за банку којом га он овлашћује да уместо њега подиже одређену своту новца у неком одређеном циљу.¹⁴ Други случај је када се потписивање врши на поверење, тј. без читања садржине, па се међу праве исправе подметне и она на којој се не би ставио потпис да се њена садржина знала. Треба, међутим, имати у виду да предмет овог облика кривичног дела не може бити јавна исправа, записник или књига јер би се у том случају радило о делу навођења на оверавање неистинитог садржаја из чл. 358 Кривичног законика Републике Србије.

Кривично дело је свршено када је учинилац довођењем у заблуду или одржавањем у заблуди у погледу садржаја исправе навео друго лице да на њу стави свој потпис. При том није од значаја да ли је садржина исправе делимично или у целости неистинита, али је неопходно да је неистинит онај део који је чини исправом, тј. који се односи на чињенице које су значајне за правне односе.

Издавање исправе без овлашћења

Овај облик кривичног дела постоји када се исправа издаје у име неког лица без његовог овлашћења или у име лица које не постоји. Издавање исправе без овлашћења постоји у два случаја. Први је када учинилац дела потпише исправу својим именом и презименом, али уз назначење да то чини по овлашћењу издаваоца исправе. У другом случају, учинилац сам потписује друго

¹⁴ Пресуда Окружног суда у Београду, Кж-3354/90 од 05.02.1991, Стојановић, Зоран (2006): *Коментар Кривичног законика Републике Србије*, „Службени гласник“, Београд, стр. 747.

лице као издаваоца исправе, назначујући да то чини по његовом овлашћењу.¹⁵ На исправи мора бити изричито наведено да се то чини по овлашћењу другог лица, јер би без те назнаке, потписивање другог значило прављење лажне исправе, инкриминисано као претходно кривично дело. Основно је да се то чини без овлашћења лица које је означено као издавалац овлашћења. Да би се у овим случајевима радило о фалсификовању исправе, неопходно је да сама потврда о постојању овлашћења за издавање исправе представља чињеницу која има вредност за правне односе (тј. да управо она заснива пуноважност предметне исправе). Према томе, ако би основна изјава воље, тј. она изјава воље због које је исправа иначе издата, била пуноважна и без назнаке да се исправа издаје по овлашћењу, не би се радило о кривичном делу фалсификовања исправе у смислу овог прописа.

Аналогна томе јесте ситуација када се исправа издаје у име лица које не постоји, које је умрло или је проглашено мртвим.¹⁶

Дело је свршено када је без овлашћења издата исправа у име другог лица или од лица које не постоји. Није неопходно да је таква исправа и употребљена, али се мора радити о исправи у ужем или ширем смислу.

Издавање исправе обманом о положају, чину или звању

Овај облик кривичног дела постоји када издавалац исправе уз свој потпис стави да има какав положај или чин или звање иако нема такав положај, чин или звање, а то има битан утицај на доказну снагу исправе.

Исправа је у том случају права по садржини и потпису лица које је на њој назначено као издавалац, али је неистинита по пореклу, јер је није издало лице овог звања, положаја или чина које је на њој назначено. Због тога се мора радити о таквим исправама чија је доказна вредност управо везана за одређена својства издаваоца, као што су: положај (директора предузећа, одређеног државног функционера, руководиоца у организацији и сл.), чин (неки од војних чиновна) и звање (професора, лекара и др.).¹⁷

Потпис треба да стоји уз наведена својства иако она не припадају учиниоцу, што значи да учинилац треба да је свестан те околности, да би постојало ово кривично дело. Ако је учинилац погрешно држао да има одређени чин, односно да се налази на одређеном положају, ово кривично дело неће

¹⁵ Пресуда Другог општинског суда у Београду, К-1328/89 од 07.05.1990;
Пресуда Округног суда у Београду, Кж-3354/90 од 05.02.1991, Билтен Округног суда у Београду, 35–36/91, стр. 79;

Пресуда Округног суда у Београду, Кж-257/08 од 06.02.2008. и пресуда Општинског суда у Лазаревцу, К-226/07 од 18. 09. 2007, Билтен Округног суда у Београду, 79/2009, стр. 107.

¹⁶ Пресуда Округног суда у Београду, Кж-845/97 од 22.04.1997;

Пресуда Другог општинског суда у Београду, К-521/96 од 08.10.1996;
Чејовић, Боро, *op. cit.*, стр. 925;

Пресуда Округног суда у Београду, Кж-1726/98;

Стојановић, Зоран, Перић, Обрад (2007): *Кривично право, Посебни део*, Београд, стр. 302.

¹⁷ Лазаревић, Љубиша, *op. cit.*, стр. 882.

постојати. Дело не постоји ни у случају када неосновано приписане чињенице, положај или звање немају битан утицај на доказну снагу исправе.¹⁸

Дело је свршено када је учинилац уз свој потпис ставио положај, чин или звање који му не припадају, а то је имало битног утицаја на доказну вредност исправе. За постојање овог кривичног дела потребно је претходно утврдити да учинилац дела није имао наведени положај, чин или звање у време издавања исправе, односно у време када је исправа употребљена. Да ли један означени положај, чин или звање битно утичу на доказну снагу исправе или не, зависи од сваког конкретног случаја, нарочито од чињеница које су садржане у тако сачињеној или употребљеној исправи.

Фалсификовање исправе неовлашћеном употребом правог печата или знака

Овај облик кривичног дела састоји се у прављењу исправе на тај начин што се неовлашћено употребљава прави печат или знак.

Предмет овог облика фалсификовања по правилу су приватне исправе на које се неовлашћено ставља печат или знак који њихов издавалац употребљава – мора се радити о правом печату или знаку. Предмет дела могу бити и оне јавне исправе за чију је доказну вредност довољан печат, без потписа.¹⁹

Дело је свршено стављањем печата или знака. На исправу се не сме ставити потпис другог лица, јер би се у том случају радило о делу прављења лажне исправе.²⁰

Наведени облици кривичног дела представљају посебне случајеве фалсификовања исправе, тако да и за њих важи оно што је речено о том делу. То значи да код учиниоца мора постојати намера да се направљена или преиначена исправа употреби као права. Употреба овако сачињених исправа такође представља кривично дело. Стога и ова дела треба квалификовати као фалсификовање исправе (чл. 355) са позивом на одређену тачку из члана Закона у коме је предвиђен посебан случај фалсификовања исправе (чл. 356).

Закључак

У систему кривичног права Републике Србије, у глави тридесет другој, у групи кривичних дела против правног саобраћаја, предвиђено је више, као што је наведено, сродних кривичних дела фалсификовања исправа. Наша садашња кривичноправна и теоријска схватања јединствена су у том погледу: Није мо-

¹⁸ Чејовић, Боро, *op. cit.*, стр. 926.

¹⁹ Пресуда Окружног суда у Суботици, Кж-504/02; Стојановић, Зоран, *op. cit.*, стр. 748.

²⁰ Пресуда Окружног суда у Београду, Кж-2209/91 од 13. 09. 1991; Пресуда Петог општинског суда у Београду, К-620/90 од 03. јула 1991; Чејовић, Боро, *op. cit.*, стр. 926.

гућ стицај између прављења лажне исправе или преиначења праве исправе и употребе такве исправе од стране истог лица. У таквом случају постоји само кривично дело употребе лажне или преиначене исправе док се прво дело појављује као припремна фаза у извршењу другог.

Прављење лажне исправе или преиначење праве у намери да се употреби као права и употреба такве исправе две су инкриминације које задржавају своју самосталност само када су учињене од различитих лица. Међутим, уколико ово дело учини исто лице, постоји привидни идеални стицај по принципу супсидијаритета и учинилац одговара само за употребу фалсификоване исправе.

Међутим, кад ова два дела врше различита лица, а не ради се о саучесништву, онда постоје два кривична дела и једно од њих одговара за фалсификовање исправе, а друго за њену употребу.

Истовременом употребом више фалсификованих исправа од стране истог лица остварује се више кривичних дела. Судска пракса узима да у таквом случају постоји стицај кривичних дела (онолико дела колико је преиначених или лажних исправа употребљено), без обзира на то да ли је њихова употреба управљена за постизање истог или различитих циљева.

Кривично дело навођења на оверавање неистинитог садржаја слично једном посебном облику кривичног дела фалсификовања исправе из чл. 356 ст. 2 Кривичног законика РС, а то је дело навођења обманом на потписивање исправе. Разлика између ова два кривична дела састоји се у самој природи исправе (објекту радње извршења), чија се неистинита садржина оверава. Ако је у питању јавна исправа, записник или књига, или ако потписивање њихове неистините садржине значи оверавање штогод неистинитог што има да служи као доказ какве правне чињенице у правном саобраћају, тада постоји кривично дело навођења на оверавање неистинитог садржаја из чл. 358 Кривичног законика РС. У свим осталим случајевима ради се о посебном облику кривичног дела фалсификовања исправе из чл. 356 ст. 2 Кривичног законика РС.

Код посебних случајева фалсификовања исправе заправо ради само о фалсификовању исправе, а не о неком другом самосталном посебном кривичном делу. Због специфичности у појављивању и неким другим особинама, закон је све ове случајеве сакупио на једном месту и изричито нагласио да се у овим случајевима ради о фалсификовању исправе. Поступањем на један од начина предвиђених у чл. 356 Кривичног законика Републике Србије извршилац дела остварује елементе бића кривичног дела фалсификовања исправе из чл. 355 Кривичног законика Републике Србије. Значи, ови посебни случајеви могу се појавити како у односу на јавну исправу, тако и у односу на приватну исправу, али сваки од ових случајева има низ својих специфичности, на шта је указано у овом раду.

Оно што је речено о односу између фалсификовања исправе и њене употребе кад кривично дело почини исто или различито лице, или у стицају са другим кривичним делима, важи и за ове посебне облике фалсификовања. Ово дело има извесне сличности са једним од посебних случајева фалсификовања исправе – навођење обманом на потписивање исправе (тачка 2 члан 356). За

основ њиховог разликовања мора се узети природа исправе чија се неистинита садржина оверава. Ако је реч о јавној исправи, јавној књижи или јавном записнику и ако потписивање њихове неистините садржине значи оверавање ових исправа, тада постоји ово кривично дело, а у осталим случајевима је у питању посебно фалсификовање исправе.

Неистинито оверену исправу може употребити и извршилац дела у облику навођења на оверавање неистинитог садржаја, у којем случају ће постојати дело и одговорност само за дело у облику употребе неистинито оверене исправе, пошто није могућ стицај између појавних облика овог кривичног дела (привидни стицај по принципу супсидијаритета). У оваквом случају навођење на оверавање јавља се као претходна фаза дела у облику употребе неистинито оверене исправе.

Литература:

1. Živanović, Toma (1936): *Osnovi krivičnog prava Kraljevine Jugoslavije*, Posebni deo, knj. 2, sv. 2, Beograd.
2. Zlatarić, Bogdan (1958): *Krivični zakonik u praktičnoj primjeni*, sv. 1, Zagreb.
3. Jovašević, Dragan (1995): *Krivično delo falsifikovanja isprava*, Doktorska disertacija, Beograd.
4. *Krivični zakonik Republike Srbije*, „Sl. glasnik RS“, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 i 108/2014.
5. Lazarević, Ljubiša (2006): *Komentar Krivičnog zakonika Republike Srbije*, Beograd.
6. Nešić, Ljubisav (1989): „*Osvrt na krivična dela falsifikovanja isprava i njihov odnos prema drugim krivičnim delima*“, *Časopis „Bezbednost“*, Beograd, 4/1989.
7. Stojanović, Zoran (2006): *Komentar Krivičnog zakonika Republike Srbije*, Službeni glasnik, Beograd.
8. Stojanović, Zoran, Perić, Obrad (2007): *Krivično pravo, Posebni deo*, Beograd.
9. Tahović, Janko (1957): *Komentar Krivičnog zakonika*, Beograd.
10. Čejović, Boro (2008): *Krivično pravo u sudskoj praksi, Posebni deo*, Kragujevac.

Пресуде:

1. Presuda Kasacionog suda, Kre-267/36m od 19.05.1936.g.
2. Presuda Kasacionog suda, Kre-1264/37, od 07.10.1937.
3. Presuda Vrhovnog suda Srbije, Kž. 1792/53,
4. Presuda Drugog opštinskog suda u Beogradu K-1328/89 od 07.05.1990;
5. Presuda Okružnog suda u Beogradu, Kž-3354/90 od 05.02.1991;
6. Presuda Okružnog suda u Beogradu, Kž-257/08 od 06.02.2008. i Presuda Opštinskog suda u Lazarevcu, K-226/07 od 18. 09. 2007, Bilten Okružnog suda u Beogradu, 79/2009, str. 107.
7. Presuda Okružnog suda u Beogradu, Kž-845/97 od 22.04.1997 i presuda Drugog opštinskog suda u Beogradu, K-521/96 od 08.10.1996;
8. Presuda Okružnog suda u Beogradu, Kž-1726/98;
9. Presuda Okružnog suda u Beogradu, Kž-2209/91 od 13.09.1991 i presuda Petog opštinskog suda u Beogradu, K-620/90 od 03.06.1991;
10. Presuda Okružnog suda u Subotici, Kž-504/02.

CONCURRENCE OF THE CRIME OF FORGERY AND ITS RELATIONSHIP WITH RELATED CRIMINAL ACTS

Summary: The object of protection to the criminal offenses of falsifying documents is the legal traffic. The legal traffic should be understood as the circulation of documents which prove the existence or non-existence of certain relationships between people, i.e. the existence of the rights and obligations arising from such relations, or which establish and define certain personal, statutory and other facts in these relations. The documents serve as a source of information and evidence, and therefore must be true so that the legal traffic can take place without suspicion and mistrust. The veracity of documents form the basis of trust in the legal traffic. Therefore jeopardizing that trust - creating a false or modified real documents, obtaining such documents with the intent to use as genuine, or using false or altered real documents - constitute the criminal offense of falsifying documents, in basic, qualified and specific forms of this criminal offense when it comes to the material forgery.

Legal traffic is the object of protection with intellectual forgery because the official documents, books or papers, evidence and sources of information about the existence or non-existence of many conditions, rights and obligations of a large number of subjects, which are of particular importance for the legal and social relations in constant traffic. Confidence in their veracity and accuracy is the condition of security in the performance of this traffic.

Key words: legal traffic, falsifying documents, related criminal offenses, relationship